

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ПІДХОДІВ ЩОДО УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОВІСТЮ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

ПЕТРИКІВА О. С.

кандидат економічних наук

ТАРАНЕНКО Я. О.

Харків

Прибутковість є головною метою комерційного банку. Особливого значення управління прибутковістю набуває за умов загострення конкуренції на банківських ринках, посилення регулюючих обмежень зі сторони державних ринках, посилення регулюючих обмежень зі сторони державних органів. Розвиток банківської системи та зміна характеру її функціонування певною мірою змінює характер управління комерційним банком та його прибутковістю.

Сьогодні в економічній літературі існує багато досліджень, присвячених різним аспектам аналізу фінансового стану комерційних банків. Серед них можна виділити роботи таких закордонних і вітчизняних вчених: М. Д. Алексеєнко, З. М. Васильченко, О. В. Дзюблюк, І. Б. Івасів, А. А. Кириченко, Т. В. Майорова, А. М. Мороз, М. І. Мирун, А. О. Примостка, К. Є. Раєвський, М. І. Савлук, Н. П. Шульга; а також зарубіжні – А. І. Ачкасов, І. А. Бланк, Г. П. Іванов, О. І. Лаврушин, Ю. С. Масленченков, Г. С. Па-

нова, В. М. Уоскін, В. Є. Черкасов; Е. Долан, Т. Кох, Г. Марковіц, Д. Нотон, П. Роуз, Дж. Сінкі, Дж. Тобін, Дж. Трейнор, У. Шарп.

Висока прибутковість і достатня капіталізація банків є основою надійності банківської системи. Прибутковість служить могутнім індикатором конкурентоспроможності банку на ринку банківських послуг і якості його менеджменту. Вона дає можливість банку підтримувати певний рівень ризику і пом'якшувати короткострокові проблеми. Нерозподілений прибуток є, як правило, одним з основних джерел утворення капіталу. Звісно, що прибутковість капіталу — це питома вага прибутку (позитивного результату діяльності поточного року) в капіталі банку.

Прибутковість банку залежить від ефективності використання його власних і залучених коштів, а також від структури його балансу (активи і пасиви) та від цілеспрямованої роботи банківського персоналу. Важливими умовами забезпечення прибутковості банку є оптимізація структури доходів і витрат, визначення мінімально допустимої процентної маржі, виявлення тенденцій дохідності кредитних операцій, планування мінімальної дохідності маржі для прогнозування орієнтовного рівня процентів за активними та пасивними операціями. Дохідність банківської діяльності залежить також від підтримки ліквідності, управління банківським ризиком та його мінімізації [4].

Надійність банку на сучасному етапі розвитку банківської системи стає першочерговим питанням. Для визначення надійності банку передусім аналізують його прибуток, оскільки він є основним показником результативності його фінансової діяльності. Тому розрахунок, аналіз і прогнозування показників банківської прибутковості й рентабельності є необхідною умовою його ефективного функціонування [1].

Двома найважливішими показниками аналізу прибутковості банку прийнято вважати показники прибутковості активів (ROA) та прибутковості капіталу (ROE) [3].

Прибутковість активів може використовуватися як коефіцієнт для оцінки діяльності керівництва банку, оптимальне значення якого не повинно бути менше ніж 1%.

Прибутковість потрібно розуміти не тільки як фінансовий показник результативності комерційної діяльності банку, а як більш широке поняття, тобто загальний підсумок економічної діяльності банку.

Прибутковість можна оцінити через певні критерії, які розроблені і напрацьовані світовою банківською наукою. У вітчизняній і російській економічній літературі можна зустріти різноманітні системи оцінки, прибутковості.

Згідно з законодавством звіт про фінансовий результат формується за такими статтями доходів і витрат: процентні доходи та витрати, комісійні доходи та витрати, дивідендний дохід, чистий торговельний дохід, витрати на персонал, витрати на резерв під сумнівну та безнадійну заборгованість, адміністративно-господарчі витрати, непередбачені доходи та витрати.

Для отримання інформації про те, яка зі статей доходів має найвпливовіший результат, проведено аналіз фінансових звітів за 2008 – 2010 рр. і визначені три статті отриманого доходу АТ АСТРА БАНК, які наведено в *табл. 1* [3].

Таблиця 1

Структура та розмір доходів АТ АСТРА БАНК, тис. грн

Комерційний банк	Процентні доходи	Комісійні доходи	Результат від торгівлі іноземною валютою
	Роки		
АТ АСТРА БАНК	2008 – 2010	2008 – 2010	2008 – 2010
	193 539	48 864	13 959

За результатами можна зробити висновок, що більшу частину доходів банк отримує саме від процентних доходів. Незважаючи на світову фінансову кризу, яка спостерігалася протягом жовтня 2008 – липня 2010 рр., кредитний портфель складав 2138235 тис. грн. Дані кредитного портфеля а АТ АСТРА БАНК наведено в *табл. 2* [3].

Щомісячно банк у зв'язку з кредитною угодою повинен отримувати від позичальника суми процентів за користування позичковими коштами протягом дії такої угоди. Під час кризи опинилися в тяжкому становищі різні сектори економіки: падіння ВВП і спад виробництва, інфляція та збільшення курсу іноземних валют

до національної, адже за даними банківського нагляду Україна, частка активів в іноземній валюті української банківської системи збільшилася до 45,6% вже у 2007 році. Прямі наслідки цих явищ призвели до зниження платоспроможності фізичних та юридичних осіб. Звичайно, платежі заборгованостей за кредитами в такому стані швидко припинилися не тільки на початку кризи, але й зростали з її розвитком. Оскільки з часу настання кризи збільшилась прострочена заборгованість, яка стрімко зростала паралельно з розвитком економічного спаду та перетворювалась, за класифікацією інструкцій та положень. Вважаємо, що саме це поглибило падіння фінансових результатів. Попри саме неповернення кредиту спричинило кризу в практиці кредитування, яке обумовлене особливостями положення НБУ щодо формування обов'язкових резервів під кредитну заборгованість. Основою ліквідності виступає для банку прибутковість від його діяльності [4].

Таблиця 2

Кредитний портфель банку за 2008 – 2010 рр.

Роки	2008	2009	2010
Розмір кредитного портфеля АТ АСТРА БАНК	834753	667744	635738

Слід зазначити, що в кризові роки різко зросли ціни на житло. Наприклад, ціни на однокімнатні квартири досягли таких сум, що перевищували 60 тис. доларів США в Харкові, але зараз їх можна придбати за 20 – 30 тис. доларів США (залежно від площі). Це дає уявлення про те, якими великими були самі кредитні угоди та які суми не поверталися банкові під впливом кризи, але зараз клієнти банку можуть отримати іпотеку і виплачувати кредит. Адаже зараз є різновид угод та акцій, які вигідні для покупців. Впродовж 2009 – 2010 рр. сума депозитів юридичних осіб склали 300874 тис. грн, а фізичних осіб – 337 406 тис. грн. Детальніше можна розглянути це в *табл. 3* [3].

Таблиця 3

Депозити портфеля фізичних та юридичних осіб банку за 2009 – 2010 роки, тис. грн

Комерційний банк	Фізичні особи		Юридичні особи	
	Роки			
АТ АСТРА БАНК	2009	2010	2009	2010
	93075	244331	235722	65152

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз фінансових результатів комерційного банку під впливом фінансової кризи свідчить про те, що у цей період зафіксовано зниження отримання комісійних доходів на фоні відсутності надання кредитів і зниження результатів від торгівлі іноземною валютою. За 2008 – 2010 роки склалася тяжка ситуація як для банків, так і для їх клієнтів. У цей час в країні почалися великий рівень безробіття і затримка заробітних плат. На сучасному етапі для банківської системи дуже важливий процес оновлення кредитування, що задо-

вольнить попит на позичкові ресурси суб'єктів господарювання та врегулює ринок нерухомості, торговельний й інші ринки. Саме за таких умов особи фізичні та юридичні розпочнуть регулярно сплачувати кредити за заборгованість, тим самим збільшує рівень ліквідності і покращить фінансові результати. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Економічний аналіз діяльності комерційних банків: Навч. посіб.– К.: Знання, 2006.– 463 с.

2. **Юлія Правик.** Банківська система України в період фінансової кризи: впровадження антикризових заходів. Банківська справа.– 2011.– № 1.

3. www.astrabank.ua [Електронний ресурс].

4. Положення НБУ «Про кредитування»; затв. постановою Правління НБУ № 246 від 28.05.95 // Дод. до Вісника НБУ.– 2001.– № 5-6.